

дій, бо можемо сподіватись від них багато нового і користного для вияснення питань, звязаних з найдавнішою нашою літописею.

М. Грушевський.

Статистическія свѣдѣнія о сохранившихся древнерусскихъ книгахъ XI—XIV вѣковъ и ихъ указатель, сообщеніе Н. В. Волкова (Памятники древней письменности, СХХІІІ), Спб., 1897, стор. 96.

Ся праця має служити доповненням до звісного показчика Срезневского: Древніе памятники русскаго письма и языка X—XIV в.; його мав на увазі в своїм показчику д. Волков, зазначаючи звійдкою все, чого нема у Срезневского; в показчик свій він завів лише рукописні кодекси („книги“), виключивши грамоти і надписи. В результаті число рукописей, зареєстрованих д. Волковим у двоє перевищує число зареєстрованих Срезневским (691 і 309): причиною було не тільки те, що д. В. втягнув багато рукописів незвістних Срезневскому, але також і те, як зазначає д. В. в передмові (с. 3), що Срезневский го ловно уважав на датовані рукописи і багато недатованих поминав.

Праця д. В. поділяється на дві частини: на початку маємо розвідку (с. 1—50), по ній наступає властивий показчик. В розвідці, по вступних увагах, д. В. застановляє ся над причинами нищення книг і пробує бодай в приближенню прийти до означення, як численні були книги в давній Русі; все се дуже, розуміється, проблематично, але є тут і інтересні гадки — напр. обчислити по числу церков кількість книжок (розуміється ся, при тій і числа церков не знаємо, і мусимо припустити, що бували церкви без усяких книжок, де священник правив з пам'яті). Далі д. В. розділює рукописи по вікам, і кладе на XI в.—22 ркп., XII—86, XIII—142, на XIV—441, але сам признає, що сей поділ може бути лише приблизним, бо тільки 95 на 691 рукоп. можуть бути докладно, до року датовані. Інтересніший розділ про „роздаклад рукописей що-до місця їх написання“ (с. 25—46), де автор застановляє ся над головними центрами давньої руської книжності — Кліві, Новгороді — Пскові, Галичу — Володимері — Холмі, й над другорядними, та на розпросторенню з них книжок і переході в иньші краї; є тут кілька недокладностей (напр. на с. 29 — про авторство Нестора і Якова Чорноризця, на с. 35 між галицькими пам'ятками не знаходимо холмського євангелія 1282 р. Румянцовського музею, описаного ще 1893 р. (див. про нього Записки т. XIV, бібл. с. 39); ми сподівались би тут бачити згадку і про євангеліє Публичної бібліотеки з колекції Верковича (писане, як виводять, Русиною з Галичини десь в балкачських землях — див. Записки т. VIII, бібл. с. 62); зазначу, що в категорію галицьких пам'яток за-

числено тут жите св. Сави, що признано київським ще в розвідці проф. Мочульського, публікований 1894 р., не кажучи про студию дра Колесси, Закінчує сей відділ систематичний розклад рукописей і виказ бібліотек, де переходять ся рукописи.

В показчику автор прийняв систематичний поділ, поділивши рукописи на 6 відділів з кількадесятьма підвідділами і розмістивши рукописи хронологічно лише в границях кожного підвідділа; з огляду, що ми маємо, як я згадав, вже в першій частині виказ рукописей по століттям (с. 22), до певного степеня можна помириться з сим — взагалі досить невигідним методом показчика. Певні пропуски були неминучі; я вказав вище кілька, що по дорозі мині насунулись на гадку; кілька доповнень і спростовань автор встиг зробити ще при кінці книжки (с. 95). Важнійша недостача — се цілковий брак мотивування для зачислення рукописи до певного часу: автор не поясняє, на підставі чого він датує рукопись, чи з чужого описання, чи з автопсії, не входить в жадні спірні питання, обмежаючись аподектичною датою, означенням числа аркушів і місяця, де переходуєть ся рукопись. З сього погляду показчик д. В. стоїть далеко низше від показчика Срезневского. Сам д. В. вказує в передмові на непевність описей декотрих бібліотек, каже що він сам студіював, але не все міг казати з автопсії, тай автопсія д. В. без умотивування не може переконувати читача; в результаті читач не може орієнтоватись в показчику і оцінити розмірної певности тієї чи иньшої вказівки. Нпр. на с. 61 автор аподектично говорить про псалтир XI в. в бібліотеці Бичкова, дає число карток, а в кінці (с. 96) відкликає, що того нема в бібліотеці Бичкова: се не робило-б немилого вражіння, як би в своїм місці автор занотовав, звідки він про той псалтир довідався, а тепер воно фактично не дуже то певно приготує читача до користання з праці д. В. Або кажучи про Іпатську літопись (с. 95) автор обмежаєть ся вказівкою — „кінця XIV або поч. XV в.“; автор мабуть знає, що папер, на яким писано сей кодекс, признано було за французький коло 1420 р.; як він сього означення не приймає, то повинен був сказати — чому. Отєї недостачі зменьшують вагу показчика д. В., що певно багато задав собі з ним праці й міг би її далеко ліпше вихісовати. Показчик сей буде і тепер, розумієть ся, дуже користним через свою приступність і розмірну повноту, але міг би бути далеко користнійшим.

М. Грушевський.

Памятники древне-русской церковно-учительной литературы. Выпускъ второй: Славяно-русскій Прологъ. Часть первая. Сентябрь-декабрь. Изд. журнала „Странникъ“ подъ редакціей проф. А. И. Пономарева, Спб., 1896, ст. I—LXVI+I—222.